DENDROFLORA PARKU PAŁACOWEGO W UZARZEWIE
(WOJEWÓDZTWO WIELKOPOLSKIE)DENDROFLORA OF THE PALACE PARK IN UZARZEWO
(GREATER POLAND VOIVODESHIP)

WOJCIECH ANTKOWIAK, MIECZYŚLAW CZEKAŁSKI

W. Antkowiak, Katedra Botaniki, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 71 C, 60-656 Poznań, Poland, e-mail: wojciech.antkowiak@up.poznan.pl

M. Czekalski, Katedra Roślin Ozdobnych, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, ul. Dąbrowskiego 159, 60-594 Poznań, Poland, e-mail: m.czekalski@op.pl

ABSTRACT. The park at Uzarzewo was established in the early 20th century. It is 6.1 ha, with 71 species and cultivars trees and shrubs. Especially noteworthy are European beech (*Fagus sylvatica* 'Purpurea') 355 cm circumference, London plane (*Platanus × hispanica* 'Acerifolia') 560 and 456 cm circumference, several chestnut trees (*Aesculus hippocastanum*), black locust (*Robinia pseudoacacia*) and European ash (*Fraxinus excelsior*), many trees of hedge maple (*Acer campestre*), and another trees and shrubs.

KEY WORDS: palace landscape park, trees and shrubs, Uzarzewo, Wielkopolska

WSTĘP

Brak precyzyjnych danych o liczbie parków w Polsce. Ich ogólną sumę MIŁOSZOWSKI (1969) określa na 6000, a liczbę parków będących w ewidencji Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków (stan na 1 X 1968 r.) na 3943, w poznańskim na 510. DRZAŁ (1975) ogólną liczbę parków ocenia na 4851 i według niej najwięcej parków jest w województwach warszawskim (497) i poznańskim (493). OŁACZEK (1974) szacuje liczbę parków wiejskich w Polsce na około 10 000 obiektów, w poznańskim na ponad 900.

Do 1993 roku spisem zostały objęte 9182 parki, z czego 5430 to parki wpisane do rejestru zabytków. Wśród zinwentaryzowanych obiektów przeważają parki dworskie (5859) i pałacowe (2267) oraz zamkowe (136), stanowiąc niemal 90% wszystkich parków w Polsce (PARKI I OGRODY... 1992, 1994, ZACHARIASZ 2008). KAŁCZAK i WROŃSKA-PILAREK (2013) podają, że na terenie Polski dotychczas zinwentaryzowano 9249 parków o łącznej powierzchni 50 354,65 ha.

Według danych Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków [za SIKORĄ (2010)] w rejestrze zabytków znajduje się 6805 parków historycznych.

Największą grupę wśród omawianych kategorii zabytków stanowią niewielkie założenia rezydencjonalne, dworsko-parkowe oraz pałacowo-parkowe, o powierzchni od kilku do kilkunastu hektarów. Do takich właśnie obiektów należy park pałacowy w Uzarzewie, w powiecie poznańskim.

Pierwszy spis 25 gatunków drzew rosnących w tym parku sporządzili SZELĄG i MAKAREWICZ (1993, npl.), przy czym do drzew zaliczono leszczynę pospolitą i dereń jadalny. Obecnie, w 2019 roku, w parku stwierdzono 71 taksonów drzew i krzewów. Niektóre z nich posadzono po 1993 roku. Pod względem liczby gatunków drzew i krzewów park w Uzarzewie w porównaniu z większością parków wiejskich jest dość bogaty.

Przedstawione opracowanie jest kontynuacją prac o parkach wiejskich Wielkopolski, prowadzonych przez Czekalskiego i współautorów od 1970 roku (CZEKAŁSKI 1970, 1971, 1978, 1988, 1994, 1998, 1999, 2000a, b, 2001, 2002, 2012, 2013, 2016, 2018, CZEKAŁSKI & WILK 1977, CZEKAŁSKI & KUŚWIK 1979, CZEKAŁSKI & POKOJOWCZYK 1984/1985, CZEKAŁSKI & CZAJKA 2003, CZEKAŁSKI & KLIMASZEWSKA 2003, CZEKAŁSKI & MICHALAK 2012, CZEKAŁSKI i IN. 2013, 2014, 2017a, b,

c, 2019, ANTKOWIAK & CZEKALSKI 2018a, b). Oprócz opisu parku podano także wykaz drzew i krzewów w zadrzewieniach sąsiadujących z parkiem.

METODA

Prace terenowe będące podstawą opracowania wykonano w 2019 roku. Zasadniczą część pracy, dotyczącą składu dendroflory i jej charakterystyki, poprzedzono syntetycznymi danymi o środowisku przyrodniczym obszaru, na którym jest położone Uzarzewo, i o jego historii. Ogólny stan parku i jego ukształtowanie opisano na podstawie obserwacji własnych. Oznaczono wszystkie taksony drzew i krzewów. Obwód pni największych drzew w obrębie danego taksonu oraz tych występujących w pojedynczych okazach mierzono na wysokości 1,3 m od powierzchni gruntu. W razie pomiaru obwodu na innej wysokości informację tę każdorazowo podano. Nazwy drzew i krzewów przyjęto za SENETĄ i DOLATOWSKIM (2003), a plan parku za SZELAĞIEM i MAKAREWICZEM (1993).

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE UZARZEWA

Teren, na którym znajduje się Uzarzewo, należy do Prowincji Niż Środkowoeuropejski (31.), Podprowincji Pobrzeże Południowobałtyckie (313.) – części określonej jako Pojezierze Wielkopolskie (315.), makroregionu Pojezierze Wielkopolsko-Kujawskie (315.5) i mezoregionu Równina Wrzesińska (315.56). Równina ta jest prawie bezjeziorna, jedynie na południowym zachodzie występuje długa rynna kórnicka z ośmioma jeziorami. Gleba jest zróżnicowana, na piaskach występują bielicoziemy, na glinie morenowej brunatnoziemy, w płytkich zagłębieniach terenu czarne ziemie bagienne. W tutejszych lasach istnieją trzy rezerваты. Jednak obszar ten jest znacznie wylesiony i zmeliorowany, co objawia się niedoborem wilgoci w glebach. Opady roczne wynoszą 450–500 mm. Zdecydowanie przeważa gospodarka rolna (KONDRACKI 2002). Klimat miejscowy określa się jako umiarkowany, ale cieplejszy niż przeciętnie i suchy. Pogoda jest kształtowana przez napływające z zachodu masy powietrza polarnomorskiego o zróżnicowanej temperaturze (Woś 1994). Średnia roczna temperatura powietrza wynosi 8,0°C. Temperatura minimalna surowych zim spada do –28° (–30°C). Przeciętnie najzimniejszy jest styczeń, a najcieplejszy – lipiec. Okres wegetacyjny trwa 210–220 dni. Średnia roczna suma opadów wynosi 517 mm. Dość często bywają lata suchsze. W latach 1951–1980 najmniejsze opady wyniosły zaledwie 339 mm, a największe 628 mm. W 2018 roku spadły w Poznaniu 362 mm wody, w 2019 – 356 mm (WeatherOnline). Wilgotność względna powietrza jest największa w grudniu i wynosi 89%. Usłonecznienie rzeczywiste

trwa średnio w roku 1550 godzin. Na omawianym obszarze dominują wiatry zachodnie (Woś 1994).

Uzarzewo jest położone na skarpie doliny rzeki Cybiny. Na południowy wschód od Uzarzewa jest niewielkie Jezioro Uzarzewskie o powierzchni 11 ha, z brzegami porośniętymi szuwarami i otoczone zadrzewieniami z przewagą gatunków liściastych (ŁĄC-KI 1996).

ZARYS HISTORII UZARZEWA, PAŁACU I PARKU

Jak pisali KOBZA i KRANZ (2011) w „Zeszytach Swarzędzkich” nazwa wsi Uzarzewo „wzięła się od zawodu uzarza, (urzaza) człowieka, który „rzeza” w drewnie i który był jak można przypuszczać właścicielem bądź założycielem wsi. Wskazywane jest także źródło nazwy, biorące się od apelatywu ureż (=urzaz) oznaczającego rzeźnię, miejsce uboju zwierząt. Niektórzy badacze uważają, że nazwa pochodzi od wyrazu urzar, czyli miejsce palenia, wypalania i wskazują na fakt, że w pobliskim Jarze było rozległe cmentarzysko popielnicowe i w jego sąsiedztwie w czasach pogańskich palono ludzkie zwłoki”. Nazwa miejscowości na przestrzeni dziejów zmieniała się nieznacznie: Usarzewo (1306) zamiennie z Urzasowo, Urzaszowo (1387), Urzazewo (1391), Usarzewo (1638), następnie Uzarzewo (1846), Usarzewo (1858) i Uzarzewo w XX wieku. Około 1903 roku władze pruskie zmieniły nazwę Usarzewo na Talfeld („polna dolina”). W 1918 roku wieś ponownie nazywała się Uzarzewo, a podczas II wojny światowej nosiła nazwę Soldanshof („dwór Soldana”), aby w ten sposób uczcić niemieckiego osadnika Soldana, który w XIX wieku był właścicielem papierni w sąsiedztwie Jaru pod Uzarzewem. Po wojnie wieś wróciła do nazwy Uzarzewo.

Uzarzewo było własnością rycerską i na początku XIV wieku należało do Zarembów, a potem do Benjamina, wojewody gnieźnieńskiego lub kaliskiego. Z nadania biskupa poznańskiego Andrzeja Zaremby Szymonowica mieszkańcy wsi w 1306 roku płacili dziesięcinę plebanowi na Śródce (KOBZA & PRZYCHODZKI 2012). Ostatnimi właścicielami tego majątku ziemskiego byli Józef i Izabela Żychlińscy. Bezpośrednio po wybuchu II wojny światowej Józef Żychliński wyjechał z Uzarzewa, a po jej zakończeniu osiedlił się w Olsztynie, gdzie zmarł w 1969 roku. Spoczął w rodzinnym grobowcu w kościele uzarzewskim (KOBZA 2018). Kościół ten, pod wezwaniem św. Michała Archanioła, jest wymieniany w dokumentach z końca XIV wieku. Obecnie jest budowlą szachulcową z 1749 roku. Ma dwie krypty grobowe. Starsza – umiejscowiona pod nawą główną – kryje prawdopodobnie szczątki Zofii Niepruszewskiej, matki właściciela Uzarzewa w XVII wieku, oraz dwóch księży. W nowszej kryptcie, mieszczącej się pod kaplicą dobudowaną

na początku XX wieku, spoczywają m.in. szczątki ostatnich właścicieli uzarzewskiego majątku – Żychlińskich (KOBZA & PRZYCHODZKI 2012).

Najstarsza siedziba właścicieli Uzarzewa znajdowała się na sztucznie usypanym kopcu na wschodniej krawędzi Jaru Uzarzewskiego. Możliwe, że dwór pierwotnie znajdował się bliżej kościoła w Uzarzewie. W latach 1860–1865 w miejsce drewnianego postawiono dwór murowany, i to wyżej, w pobliżu północnej skarpy Jeziora Uzarzewskiego. Miał on postać włoskiej willi neorenesansowej. Po rozbudowie (prawdopodobnie wg projektu architekta z artystycznego kręgu Stanisława Hebanowskiego) przez Józefa Izidora Żychlińskiego w końcu XIX i na początku XX wieku stał się wielkopańską siedzibą o charakterze pałacu, przypominającą inne eklektyczne rezydencje wznoszone w tym czasie w Wielkopolsce, jak Dusina, Biezdrowo, Gorzyczki czy Biedrusko (LIBICKI & LIBICKI 2003). Jest to budynek piętrowy, składający się z kilku członów nakrytych płaskim dachem. Korpus główny, siedmioosiowy, ma trzyosiowy ryzalit, w części środkowej zwieńczony niewysoką attyką, z oknami zamkniętymi półkoliście. Do południowego boku przylega trzykondygnacyjna wieża oraz część parterowa, a do drugiego boku cofnięta trzyosiowa część piętrowa. Wewnątrz znajduje się obszerny hol i trójbocznie zamknięty salon umieszczony na osi budowlanej (LIBICKI & LIBICKI 2003, KOBZA & PRZYCHODZKI 2012). Stan pałacu z 1912 roku i obecny widok zaprezentowano na rycinach 1a–c. W pałacu, w byłej stajni i wozowni oraz w nowym skrzydle mieści się Muzeum Przyrodniczo-Łowieckie.

Park otaczający rezydencję zaprojektował wprowadzony do Polski przez hr. Albina Węsierskiego znany z Zakrzewa, Morownicy i Turwi August Denizot (1836–1910). Powstał krajobrazowy park angielski z centralnie umieszczonym pałacem. W parku znajduje się otwarta polana, skupiska wysokich drzew, liczne krzewy, a w jego zachodniej części stawy. Denizot, wg GUZIKOWSKIEJ-KONOPIŃSKIEJ (2016) „uformował 4 stawy (z groblami i śluzami), przez co otrzymał dużą powierzchnię lustra wody na różnych wysokościach, a różnice poziomów poszczególnych stawów (narzucone przez konieczność – warunki naturalne) jeszcze zwiększyły atrakcyjność całości. Na tę zmienną grę wody w stawach wychodził właśnie taras salonu dworu”. Architekt zachował i wykorzystał stare zadrzewienia. Od części południowej, wówczas z widokiem na łąki doliny Cybiny i Jezioro Uzarzewskie, uformował w zboczu dwa tarasy ze ścieżkami spacerowymi. Od strony północnej był ogród, a dalej na wschód sad, który wycięto w latach siedemdziesiątych XX wieku. We wschodniej części parku, blisko sadu, znajdowała się lodownia. Ówczesna droga wjazdowa do pałacu obsadzona szpalerem grabowym wiodła od strony północy (ryc. 2; dla porównania współczesna ortofotomapa – ryc. 3). Po II wojnie światowej teren parku spasan ovcami

Ryc. 1a. Pałac w Uzarzewie, 1912 rok, reprodukcja z: *Dwory polskie w Wielkim Księstwie Poznańskim* (DURCZYKIEWICZ 1912)

Fig. 1a. The palace in Uzarzewo, 1912, reproduction taken from: *Dwory polskie w Wielkim Księstwie Poznańskim* (DURCZYKIEWICZ 1912)

Ryc. 1b. Pałac w Uzarzewie, 2019 rok – strona frontowa (fot. W. Antkowiak)

Fig. 1b. The Palace in Uzarzewo, 2019 – the front part (photo: W. Antkowiak)

Ryc. 1c. Pałac w Uzarzewie, 2019 rok – strona zachodnia (fot. W. Antkowiak)

Fig. 1c. The Palace in Uzarzewo, 2019 – the western part (photo: W. Antkowiak)

z miejscowego PGR. W latach siedemdziesiątych XX wieku rozpoczęto prace nad odtworzeniem parku oraz remont pałacu (KOBZA 2018).

Park zajmuje powierzchnię około 6 ha. Plan parku przedstawiono na rycinie 4, a charakter założenia parkowego, jego malowniczość i stan dendroflory na rycinach 5–9. Pałac i park zostały wpisane do rejestru zabytków 11.04.1973 r. pod numerem rejestracyjnym 1421/A.

WYNIKI

W 2019 roku w parku stwierdzono 71 gatunków i odmian drzew i krzewów. Należą one do 28 rodzin. Nagozalążkowe są reprezentowane przez pięć rodzin: miłorzębowate – *Ginkgoaceae*, cisowate – *Taxaceae*, sosnowate – *Pinaceae*, cyprysowate – *Cupressaceae* i cyprysnikowate – *Taxodiaceae*, liczące 16 taksonów. Wśród 23 rodzin okrytozalążkowych stosunkowo

Ryc. 2. Usarzewo na mapie z 1944 roku; 1:25 000
Fig. 2. Usarzewo on the map from 1944; 1:25 000

Ryc. 3. Mapa współczesna, za Geoportal Infrastruktury Informacji Przestrzennej (<http://geoportal.gov.pl>; 2019 r.)
Fig. 3. Usarzewo on a contemporary map, published by Geoportal Infrastruktury Informacji Przestrzennej (<http://geoportal.gov.pl>; 2019 r.)

Ryc. 4. Plan parku (wg SZELĄG & MAKAREWICZ 1993, zmodyf.)
1 – stawy, 2 – pałac, 3 – muzeum.
Fig. 4. Plan of the park (according to SZELĄG & MAKAREWICZ 1993, modified)
1 – ponds, 2 – palace, 3 – museum.

Ryc. 5. Reprezentacyjna część parku; na pierwszym planie drzewkowy okaz szklaka (fot. W. Antkowiak)
Fig. 5. Representative part of the park; in the foreground a buckthorn tree (photo: W. Antkowiak)

Ryc. 6. Północna część parku (fot. W. Antkowiak)
Fig. 6. The northern part of the park (photo: W. Antkowiak)

Ryc. 7. Dwa okazałe platany w centralnej części parku w różnych ujęciach (fot. W. Antkowiak)
Fig. 7. Two spectacular London planes in the central part of the park (photo: W. Antkowiak)

Ryc. 8. Okazale klony polne w jesiennej szacie (fot. W. Antkowiak)
Fig. 8. Stately field maples in autumn (photo: W. Antkowiak)

Ryc. 9. Południowa naturalna część parku (fot. W. Antkowiak)

Fig. 9. Natural part of the park – southern area (photo: W. Antkowiak)

najliczniejsze były różowate – *Rosaceae* z siedmioma taksonami, wierzbowate – *Salicaceae* oraz mydleńcowate – *Sapindaceae* z pięcioma i bukowate – *Fagaceae* z czterema taksonami. Skład dendroflory parku uzarzewskiego w porównaniu z parkami wiejskimi jest dość bogaty. Spośród nagozalążkowych na wymienienie zasługują: cztery okazałe cisy żeńskie, rozrośnięte jałowce: ‘Blue Carpet’, ‘Hetzii’ i ‘Wiltonii’ pełniące rolę roślin okrywowych oraz modrzew europejski *Larix decidua* Mill. o obwodzie 291 cm, będący już pomnikiem przyrody (PP).

Wśród okrytozalążkowych ilościowo dominuje robinia akacjowa *Robinia pseudoacacia* L. Pnie najgrubszych drzew mają obwody przekraczające 300 cm – 328, 315, 313 i 303 cm, często z guzowatymi wyrostkami i próchniejącym odziomkiem. Wydają odrosty i odrośla. Są także żywicielami jemioli pospolitej *Viscum album* L. Liczny jest również kasztanowiec zwyczajny *Aesculus hippocastanum* L., najgrubsze drzewa o obwodach pni 320, 307 i 270 cm wydały odrosty i odrośla. Częstym drzewem jest jesion wyniosły *Fraxinus excelsior* L., najgrubsze okazy tego gatunku mają obwody 391, 357, 303 i 301 cm. Najgrubszymi drzewami w parku są platany klonolistne *Platanus × hispanica* ‘Acerifolia’ o obwodach pni 560 (PP) i 456 cm (PP). Topola kanadyjska *Populus × canadensis* Moench ma obwód 445 cm. Liczne drzewiaste okazy klonu polnego *Acer campestre* L. osiągnęły obwody 317, 280 i 255 cm. W obrębie gatunku lipa szerokolistna *Tilia platyphyllos* Scop. wyróżniono trzy drzewa podgatunku *cordifolia* (Besser) C.K. Schneid. o liściach obustronnie, gęsto i miętko pokrytych włoskami. Oryginalnym wyglądem charakteryzuje się drzewiasty okaz szakłaka pospolitego *Rhamnus cathartica* L. o obwodzie pnia 165 cm i szerokiej rozłożystej koronie z przewisającymi zewnętrznymi gałęziami. Wiosną zdobi park odmiana czerwonolistna olbrzymiego buka pospolitego *Fagus sylvatica* ‘Purpurea’ o obwodzie 355 cm.

WYKAZ GATUNKÓW ORAZ ODMIAN DRZEW I KRZEWÓW UPRAWIANYCH W PARKU W UZARZEWIE

NAGOZALĄŻKOWE – GYMNOSPERMAE

- Abies alba* Mill. – jodła biała – 14 młodych okazów do 15 m wysokości, najgrubsza o obwodzie 115 cm, koło pałacu i w północno-wschodniej części parku.
- Juniperus* ‘Blue Carpet’ – jałowiec Blue Carpet – wielka grupa dorodnych, zwartych krzewów o zabarwieniu intensywnie niebieskim, przed Muzeum Przyrodniczo-Łowieckim.
- Juniperus chinensis* L. – jałowiec chiński – zwarta grupa koło Muzeum.
- Juniperus* ‘Hetzii’ – duża grupa przed Muzeum.

- Juniperus horizontalis* ‘Wiltonii’ – jałowiec płozący odmiana modra – grupa niskich, niebieskawych krzewów okrywowych przed Muzeum.
- Juniperus × pfitzeriana* (L. Späth) P.A. Schmidt – jałowiec Pfitzera – szeroki krzew koło pałacu.
- Juniperus × pfitzeriana* ‘Aurea’ – jałowiec Pfitzera odmiana żółtolistna – duża grupa przed Muzeum.
- Ginkgo biloba* L. – miłorząb dwuklapowy – młody okaz o obwodzie 30 cm i szacunkowej wysokości 6 m, zdrowy, rośnie w pobliżu pałacu, koło grupy okazałych cisów pospolitych.
- Larix decidua* Mill. – modrzew europejski – największy okaz o obwodzie 291 cm i wysokości około 30 m, z bardzo szeroką rozłożystą koroną, rośnie na trawniku przed pałacem, pomnik przyrody (PP). Na tym samym trawniku rośnie jeszcze dziewięć modrzewi o obwodach 160, 136, 106, 105, 102, 100, 95, 73 i 71 cm.
- Picea abies* (L.) H. Karst. – świerk pospolity – w kilku miejscach, setki wysokich drzew otaczają Muzeum od strony północnej i zachodniej.
- Picea pungens* ‘Glauc’ – świerk kłujący odmiana sina – trzy okazy, najgrubszy o obwodzie 60 cm, na trawniku po wschodniej stronie.
- Pinus nigra* J.F. Arnold – sosna czarna – sześć okazów na trawniku przed pałacem, o obwodach: 101, 95, 88, 2 × 60 i 55 cm.
- Pinus strobus* L. – sosna wejmutka – na trawniku przed pałacem, jeden okaz o obwodzie 170 cm, drugi o dwóch pniach o obwodach 130 i 122 cm.
- Pinus sylvestris* L. – sosna pospolita – niewielkie drzewo.
- Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franco – daglezja zielona – dwa młode okazy o obwodach 2 × 65 cm za Muzeum, od północnej strony.
- Taxus baccata* L. – cis pospolity – cztery dorodne okazy drzewiaste żeńskie, tworzące gęstą grupę o szerokości 8 m i wysokości 5 m, zdrowe, na trawniku koło dawnej, nieczynnej hydroforni. Przed frontem pałacu osiem cisów strzyżonych w kule.

OKRYTOZALĄŻKOWE – ANGIOSPERMAE

- Acer campestre* L. – klon polny – najokazalszy o obwodzie 317 cm na wysokości 40 cm, wyżej rozgałęziony na trzy potężne pnie – konary, rośnie na trawniku przed pałacem. Znajduje się tu jeszcze pięć okazów o obwodach: 184, 133, 122 i 110 cm, jedno drzewo na wysokości 110 cm jest rozwidłone na dwa pnie – konary o obwodach 152 i 125 cm. Pięć okazów o obwodach 280, 255, 240, 226 i 205 cm rośnie we wschodniej części parku. W zachodniej części parku odnotowano także drzewa o obwodach: 213 cm na wysokości 70 cm, wyżej rozwidłony na dwa pnie o obwodach 146 i 102 cm; 208 cm; 211 cm na wysokości 90 cm, wyżej dwa pnie o obwodach po 118 cm; okaz o dwóch pniach o obwodach 151 i 149 cm; 168 cm; młode

drzewo o obwodzie 36 cm ma bardzo głęboko klapowane liście. Najgrubszy okaz ronący za pałacem ma obwód 210 cm. W naturalnie prowadzonej części parku, po stronie południowej i wschodniej, klon polny jest reprezentowany przez liczne okazy drzewiaste. Okaz o obwodzie 203 cm ma krzywy pień, jest nisko rozgałęziony i wydaje odrośla. Wcześniej dwa drzewa były zrosnięte nasadami pni. Obecnie w miejscu zrosnięcia korzeni powstała otwarta dziupla, a w niej rozwinęły się korzenie przybyszowe. Na pofalowanych pniach o obwodach 203 i 175 cm znajdują się guzowate wyrośla. W odziomku są wyraźne napływy korzeniowe. Inny klon składa się z trzech pni o obwodach 160, 132 i 128 cm. Klon o obwodzie 195 cm ma na pniu trzy długie pęknięcia.

Acer negundo L. – klon jesionolistny – we wschodniej części parku rośnie pochyło zdrowy okaz o obwodzie 108 cm oraz jedno drzewo wielopniowe.

Acer platanoides L. – klon pospolity – dość częsty, najgrubsze o obwodach: 214 cm z częściowo odartą korą i z wyraźnymi nabiegami korzeniowymi oraz z jemiołą w koronie, w części południowej; 240, 185, 175 cm – tamże; 240 i 225 cm – w części zachodniej; 200 cm – za pałacem. Trzy klony o obwodach 259, 250 i 218 cm rosną w części wschodniej.

Acer pseudoplatanus L. – klon jawor – nieliczny, najgrubsze okazy o obwodach 255, 230, 206, 182, 170, 165 i 155 cm, w różnych częściach parku. Na pniu drzewa o obwodzie 230 cm wspina się kwitnący bluszcz pospolity. Trzy jawory w części wschodniej mają obwody: 172 – na pniu guzowate wyrośla, 232 cm na wysokości 105 cm, rośnie pochyło i 155 cm.

Actinidia arguta (Siebold et Zucc.) Planch. ex Miq. – aktinidia ostrolistna – dwie grupy, jedna większa, druga mniejsza, w północnej części trawnika.

Aesculus hippocastanum L. – kasztanowiec zwyczajny – liczny w całym parku, najgrubsze o obwodach: 320 cm, z tarczowatą nasadą pnia i z pędami odrostowymi na odsłoniętych nasadach grubych korzeni; 307; 270 cm; na wysokości 1,8 m rozwidlony na pnie o obwodach 263 i 209 cm; 234 cm – wydał odrosty i odrosła; 228 cm; 235; 215 – w części zachodniej. Na pniach wielu drzew guzowate wyrośla paków śpiących, często z pędami odrostowymi. U niektórych drzew mokra zgnilizna drewna. Wszystkie kasztanowce w mniejszym lub większym stopniu są uszkodzone przez szrotówkę kasztanowcowiaczką *Cameraria ohridella*. Larwy szkodnika zjadają miękisz asymilacyjny liści, co prowadzi do powstania tzw. min. Zmniejsza się wydajność fotosyntetyczna drzew, co przyczynia się do ich osłabienia biologicznego. Na liściach pasożytował także grzyb *Guignardia aesculi* (Peck) Steward wywołujący czerwoną (lub czekoladową) plamistość, objawiającą się zamieraniem liści.

Z powodu braku wody wystąpiła brzeźna nekroza liści, powodująca obumieranie brzegów blaszek.

Ailanthus altissima (Mill.) Single – bożodrzew gruczołkowaty – jeden okaz o obwodzie 161 cm i wysokości 20 m, wydaje bardzo liczne odrosty, w północno-wschodniej części parku.

Alnus glutinosa (L.) Gaertn. – olsza czarna – pojedyncze niewielkie drzewa przy strumyku w naturalnej części parku.

Alnus incana (L.) Moench – olsza szara – kilka małych drzew nad stromym brzegiem strumyka, w naturalnej części parku.

Betula pendula Roth – brzoza brodawkowata – nieliczna, najgrubsza o obwodzie 170 cm, w naturalnej części parku.

Carpinus betulus L. – grab zwyczajny – nieliczny, najgrubsze o obwodach: 212 cm na wysokości 70 cm, wyżej rozwidlony na pnie o obwodach 148 i 134 cm; 170 cm – pień uszkodzony – w części południowo-zachodniej; 240 cm na wysokości 80 cm, wyżej rozwidlony. We wschodniej części jeden okaz o obwodzie 120 cm. W północnej części parku fragment szpaleru grabowego, najgrubszy z pozostałych grabów ma obwód 202 cm na wysokości 80 cm.

Cornus mas L. – dereń jadalny – okazały krzew zbudowany z 12 pędów, najgrubsze o obwodach 2 × 65 cm, szerokość korony 9 m, gęsta, obficie ulistniona zdrowymi liśćmi, na trawniku w pobliżu pałacu, zasługuje na miano pomnika przyrody (PP).

Cornus sanguinea L. – dereń świdwa – drzewkowate okazy w południowej części parku. Jeden okaz o obwodzie 70 cm oraz drugi o szerokiej koronie i obficie owocujący.

Corylus avellana L. – leszczyna pospolita – dwa szerokie, wielopędowe, wysokie krzewy, w części wschodniej.

Crataegus monogyna Jacq. – głóg jednoszyjkowy – okazy drzewkowate w różnych częściach parku, najgrubsze o obwodzie 85 cm, okaz o trzech pniach ma obwody 89, 82, 62 cm.

Euonymus europaeus L. – trzmielina zwyczajna – nieliczne, niewielkie krzewy w różnych częściach parku, zwłaszcza w tzw. części naturalnej. Okaz drzewkowaty o obwodzie 62 cm w południowej części parku.

Fagus sylvatica 'Fastigiata' – buk pospolity odmiana stożkowata – młody okaz na trawniku, na północny wschód od pałacu.

Fagus sylvatica 'Purpurea' – buk pospolity odmiana czerwonolistna – pomnikowy okaz o obwodzie 355 cm, korona bardzo szeroka, liście wiosną intensywnie wybarwione, na trawniku w pobliżu pałacu.

Forsythia ×intermedia Zabel – forsycja pośrednia – duża grupa wysokich krzewów, na północny wschód od pałacu.

- Fraxinus excelsior* L. – jesion wyniosły – liczny w różnych częściach parku – w zachodniej części najgrubsze mają obwody: 357 cm na wysokości 70 cm, wyżej rozwidlony na dwa pnie o obwodach 244 i 190 cm; 303 cm – wysmukły pień, 204 cm; w południowej części najgrubsze mają obwody: 405 cm na wysokości 50 cm, z częściowo tarczową nasadą pnia, 303, 273, 263 i 204 cm; w części zachodniej najgrubszy jest okaz o obwodzie 301 cm i wysokości około 30 m, z próchniejącym pniem i odłamanym grubym konarem; w południowej części najgrubsze okazy mają obwody 391 i 240 cm. Okazałe drzewo o obwodzie 275 cm, z szeroką luźną koroną, we wschodniej części.
- Fraxinus pennsylvanica* Marshall – jesion pensylwański – dwa okazy o obwodach 177 i 139 cm, z bliznami odartej korowiny, przy drodze do parku, za wejściem głównym.
- Hedera helix* L. – bluszcz pospolity – na płotku tarasu pałacowego.
- Lonicera xylosteum* L. – suchodrzew pospolity – jeden krzew o wysokości 2 m, w części południowej.
- Mahonia aquifolium* (Pursh) Nutt. – mahonia pospolita – jeden gęsty, zdrowy krzew wysokości 1,5 m, we wschodniej części.
- Malus domestica* Borkh. – jabłoń domowa – jedno owocujące drzewo we wschodniej części.
- Parthenocissus quinquefolia* (L.) Planch. – winobluszcz pięciolistkowy – wspina się na krzewach i drzewach, zwłaszcza we wschodniej i południowej części parku.
- Philadelphus coronarius* L. – jaśminowiec wonny – wysokie krzewy za trawnikiem centralnym, po stronie północnej.
- Platanus × hispanica* ‘Acerifolia’ – platan klonolistny – rośnie za pałacem po stronie zachodniej, ma krótki pień z kilkoma dużymi guzowatymi wyrostkami i obwód 560 cm na wysokości 1 m, na wysokości 170 cm wyrasta najniższy ogromny konar, wyżej jest ich kilkanaście, korona rozłożysta, bardzo szeroka, nerwobieżna plamistość liści platana wywołana przez grzyb *Apiognomonia errabunda* B. Sutton (stadium workowe), stadium konidialne *Discula platani* (Peck) Sacc. występuje w nieznacznym stopniu, najgrubsze drzewo w parku, jest pomnikiem przyrody (PP). Drugi platan rośnie na trawniku po północnej stronie pałacu, ma obwód 456 cm, szeroką rozłożystą koronę zbudowaną przez trzy potężne konary i liczne gałęzie, dwa dolne konary są zrosnięte i tworzą tzw. „ucho igielne”. Trzeci platan rośnie na trawniku przed pałacem, ma obwód 343 cm, otwartą dużą dziuplę w odziomku pnia i szacunkową wysokość 30 m.
- Populus × canadensis* Moench – topola kanadyjska – jeden okaz o obwodzie 445 cm i około 30 m wysokości, z jemiolą w koronie.
- Prunus cerasifera* Ehrh. – śliwa wiśniowa (ałyca) – formy drzewiaste i krzewiaste w różnych częściach parku, wydają owoce żółte i czerwono-fioletowe. Najgrubszy okaz ma pień o obwodzie 105 cm, koło dawnej hydroforni. Odnawia się samosiewnie i z odrostów.
- Prunus mahaleb* L. – wiśnia wonna – jeden okaz o obwodzie 93 cm, zdrowy, koło dawnej hydroforni.
- Prunus spinosa* L. – śliwa tarnina – duża gęsta grupa, owocuje skąpo, w naturalnej części parku.
- Pyrus pyrausta* (L.) Burgsd. – grusza pospolita – w południowo-wschodniej części parku leży pień gruszy bez korzeni, wydaje się martwy, tymczasem wyrastają z niego liczne żywe ulistnione pędy, jest także żywa gęsto ulistniona korona. Grusza jest drzewem wyjątkowo żywotnym. W zachodniej części rosną jeszcze dwa okazy o obwodach 169 i 141 cm. We wschodniej części bardzo ładna grusza o obwodzie 190 cm.
- Quercus robur* L. – dąb szypułkowy – jeden o obwodzie 314 cm i szacunkowej wysokości 30 m, z prostym pniem, pomnik przyrody (PP), koło Muzeum.
- Quercus robur* ‘Fastigiata’ – dąb szypułkowy odmiana stożkowata – jeden młody okaz, na trawniku koło grupy cisów.
- Rhamnus cathartica* L. – szakłak pospolity – najładniejszy okaz drzewkowy o obwodzie pnia 165 cm i szerokiej rozłożystej koronie, wysokości 6 m, rośnie na trawniku przed pałacem. Drugi drzewkowy okaz ma dwa pędy o obwodach 90 i 42 cm. Dość liczne młode okazy w naturalnej części parku.
- Rhododendron luteum* Sweet – różanecznik żółty – trzy niewysokie krzewy na trawniku za pałacem.
- Ribes alpinum* L. – porzeczka alpejska – duże grupy w naturalnej części parku.
- Ribes rubrum* L. – porzeczka pospolita – kilka niewysokich krzewów w naturalnej części parku.
- Ribes uva-crispa* L. – agrest pospolity – kilka niskich krzewów w różnych częściach parku.
- Robinia pseudoacacia* L. – robinia akacjowa – najliczniejsze drzewo w parku, rośnie w różnych miejscach. Najgrubsze mają obwody: 328, 315, 2 × 303, 288, 286, 285, 269, 2 × 268, 2 × 253, 252, 250, 228 i 222 cm. W otwartej dziupli okazu o obwodzie 313 cm wyrosły korzenie przybyszowe, które osiągnęły głębę i wzmacniają pień drzewa oraz pobierają wodę i sole mineralne, przedłużając życie drzewa. Większość grubych drzew w odziomku próchnieje.
- Salix alba* L. – wierzbą białą – najgrubszy okaz o obwodzie 370 cm i próchniejącym pniu, z odłamanym grubym konarem rośnie w zachodniej części, tutaj także drzewo o czterech pniach; wierzbą o obwodzie 275 cm we wschodniej części próchnieje od odziomka.
- Salix aurita* L. – wierzbą uszata – niewysokie drzewko i kilka niewielkich wąskich krzewów, koło stawu w zachodniej części.

- Salix ×sepulcralis* 'Chrysocoma' – wierzba płacząca – ładne drzewo o malowniczej koronie, o obwodzie 345 cm, z dużą otwartą dziuplą w odziomku pnia, przy parkingu przed Muzeum.
- Salix viminalis* L. – wierzba wiciowa – duża grupa przed Muzeum.
- Sambucus nigra* L. – bez czarny – w różnych miejscach parku.
- Sorbus aucuparia* L. – jarzab pospolity – niewielkie drzewo na wysepce stawu w zachodniej części, oraz kilka młodych roślin powstałych z samosiewu.
- Symphoricarpos albus* (L.) S.F. Blake – śnieguliczka biała – kilka grup w różnych miejscach parku.
- Tilia cordata* Mill. – lipa drobnolistna – trzy najgrubsze mają obwody: 333 cm – ma dużą otwartą dziuplę w odziomku pnia z korzeniami przybyszowymi, które osiągnęły podłoże; 275 i 253 cm, na trawniku koło pałacu. Osiem lip posadzonych w koło, najgrubsza o obwodzie 235 cm. Wśród pozostałych siedmiu jedna w formie grubego pędu odroślowego, a w dziupli próchniejącego pniaka matecznego wyrosły korzenie przybyszowe i osiągnęły głębę. Jedno drzewo już nie istnieje, we wschodniej części.
- Tilia platyphyllos* Scop. – lipa szerokolistna – liczniejsza od poprzedniego gatunku. Najładniejszy okaz jest zbudowany z sześciu pni o obwodach: 200, 195, 177, 170, 160 i 73 cm. Piękne drzewo wielopniowe rośnie za pałacem. Na trawniku przed pałacem lipa o obwodzie 265 cm.
- Tilia platyphyllos* Scop. subsp. *cordifolia* (Besser) C.K. Schneid. – lipa szerokolistna podgatunek sercolistny – trzy drzewa o obwodach 153, 146 i 143 cm, wydają bardzo liczne odrosty.
- Tilia ×euchlora* K. Koch – lipa krymska – okazałe drzewo o przewisających zewnętrznych gałęziach korony, o obwodzie pnia 201 cm.
- Ulmus laevis* Pall. – wiąz szypułkowy – najgrubsze o obwodach 225 i 205 cm, z bardzo wydutnymi przyporami korzeniowymi, w naturalnej części parku.
- Ulmus minor* Mill. emend. Richens – wiąz polny – najgrubsze dwa okazy o obwodach 123 i 58 cm wydają liczne odrosty, w zachodniej części parku koło ogrodzenia.
- Viscum album* L. – jemięć pospolita – licznie na robinii akacjowej, klonie pospolitym i topoli kanadyjskiej.
- W 2019 roku w porównaniu z inwentaryzacją wykonaną w 1993 roku (SZELAĞ & MAKAREWICZ), czyli po 26 latach, w parku stwierdzono o 46 taksonów więcej. W pierwszym spisie nie uwzględniono krzewów, a po 1997 roku posadzono nowe gatunki drzew i krzewów.

DRZEWA ZASŁUGUJĄCE NA MIANO POMNIKÓW PRZYRODY

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 4 grudnia 2017 r. (ROZPORZĄDZENIE... 2017) w sprawie kryteriów uznawania tworów przyrody żywej i nieożywionej za pomniki przyrody wskazuje dwa kryteria jako podstawę objęcia drzewa ochroną pomnikową: 1) obwód pnia drzewa mierzonego na wysokości 130 cm dla poszczególnych rodzajów i gatunków drzew oraz/lub 2) wyróżnianie się wśród innych drzew tego samego rodzaju lub gatunku w skali kraju, województwa lub gminy, ze względu na obwód pnia, wysokość, szerokość korony, wiek, występowanie w skupiskach, w tym w alejach lub szpalerach, pokrój lub inne cechy morfologiczne, a także inne wyjątkowe walory przyrodnicze, naukowe, kulturowe, historyczne lub krajobrazowe. W uzarzewskim parku istnieją już pomniki przyrody (PP). Pośród innych drzew parku na miano drzewa pomnikowego zasługują:

- Acer campestre* L. – klon polny – drzewa o obwodach: 317, 280, 255, 240, 226, 213, 211, 210, 208, 205, 2 × 203, 195, 184, 175, 168, 151, 152 i 149 cm oraz klon złożony z pni o obwodach: 160, 132 i 128 cm,
- Acer platanoides* L. – klon pospolity – drzewa o obwodach 259 i 250 cm,
- Acer pseudoplatanus* L. – klon jawor – okaz o obwodzie 255 cm,
- Aesculus hippocastanum* L. – kasztanowiec zwyczajny – najgrubsze drzewa o obwodach: 320, 307, 270 i 263 cm,
- Carpinus betulus* L. – grab zwyczajny – dwa okazy o obwodach 240 i 212 cm,
- Fraxinus excelsior* L. – jesion wyniosły – pięć najgrubszych drzew o obwodach: 405, 391, 357, 303 i 301 cm,
- Platanus ×hispanica* 'Acerifolia' – platan klonolistny – o obwodzie 456 cm,
- Populus ×canadensis* Moench – topola kanadyjska – jeden okaz o obwodzie 445 cm,
- Pyrus pyraister* (L.) Burgsd. – grusza pospolita – dwa okazy o obwodach 190 i 169 cm,
- Rhamnus cathartica* L. – szakłak pospolity – okaz drzewkowy o obwodzie pnia 165 cm,
- Robinia pseudoacacia* L. – robinia akacjowa – najgrubsze okazy o obwodach: 328, 315, 313 i 2 × 303 cm,
- Salix alba* L. – wierzba biała – najgrubszy okaz o obwodzie 370 cm,
- Tilia cordata* Mill. – lipa drobnolistna – drzewo o obwodzie 333 cm,
- Ulmus laevis* Pall. – wiąz szypułkowy – okazy o obwodach 225 i 205 cm.
- Ochroną pomnikową warto byłoby objąć niektóre drzewa rosnące poza parkiem.

DRZEWIA I KRZEWY ZADRZEWIEŃ SĄSIADUJĄCYCH Z PARKIEM

Od stron: południowej, wschodniej i zachodniej sąsiadujących z parkiem występują zadrzewienia, z gatunkami drzew i krzewów wartych odnotowania, ponieważ jeszcze nie były opisywane. Rosną na siedliskach mniej lub bardziej wilgotnych (te w pobliżu Jeziora Uzarzewskiego) oraz na glebach suchych.

Drzewa nagozależkowe reprezentują: sosna zwyczajna *Pinus sylvestris* L. – licznie; trzy okazy sosny wejmutki *Pinus strobus* L. o obwodach pni 141, 131 i 105 cm oraz pojedyncze drzewa świerka pospolitego *Picea abies* (L.) H. Karst. – najgrubsze o obwodzie 155 cm.

Drzewa i krzewy okrytozależkowe są zdecydowanie liczniejsze. Gatunki rodzime reprezentują m.in. lipa drobnolistna *Tilia cordata* Mill. – najgrubsze o obwodach: 307, 302, 283, 282 cm, z guzowatymi wyrostkami w dolnej części pnia, 3 × 271 cm; jesion wyniosły *Fraxinus excelsior* L. – najgrubsze o obwodach 390 cm na wysokości 60 cm, wyżej z dwoma potężnymi konarami 285 i 242 cm; wiąz szypułkowy *Ulmus laevis* Pall. – najgrubsze o obwodach 225 i 205 cm; olsza czarna *Alnus glutinosa* (L.) Gaertn. – najokazalsze o obwodach 270 cm na wysokości 80 cm, wyżej pięć grubych konarów, z dwoma sferoblastami na pniu, 223 cm; olsza szara *Alnus incana* (L.) Moench – kilka niewielkich okazów; grusza pospolita *Pyrus pyramidalis* (L.) Burgsd. – najgrubsze o obwodach: 295 cm – z pnia wyrastają trzy pędy odroślowe, jest rozwidlony na dwa potężne konary, 204, 158, 151, 143, 133, 126, 106, 100, 90, 82 i 72 cm, owocują obficie; grusza *Pyrus ×amphigenea* Domin ex Dostálek – jeden okaz o obwodzie 188 cm, owoce duże w obfitej ilości; klon pospolity *Acer platanoides* L. – mało liczny, najgrubszy o obwodzie 254 cm; klon jawor *Acer pseudoplatanus* L. – nieliczny, najgrubszy o obwodzie 193 cm; dąb szypułkowy *Quercus robur* L. – nieliczny, najgrubszy o obwodzie 254 cm rośnie pochyło; brzoza brodawkowata *Betula pendula* Roth; jabłoń domowa *Malus domestica* Borkh. – kilka okazów, najgrubsza o obwodzie 140 cm, rośnie pochyło; szakłak pospolity *Rhamnus cathartica* L. – jeden okaz drzewkowy o obwodzie pnia 112 cm na wysokości 45 cm, wyżej trzy grube pędy. Wśród krzewów rodzimych zanotowano m.in. leszczynę pospolitą *Corylus avellana* L. – liczne mocno rozrośnięte wielopędowe wysokie krzewy, o grubych, już próchniejących pędach, o obwodach przekraczających 100 cm; porzeczka alpejską *Ribes alpinum* L. – dwie duże grupy; dereń świdwą *Cornus sanguinea* L. – duża grupa na skarpie drogi, naprzeciwko miejscowego cmentarza; trzmielinę pospolitą *Euonymus europaeus* L. – krzew o trzech pędach o obwodach 31, 24 i 17 cm; różę dziką *Rosa canina* L. i różę kutnerową *Rosa tomentosa* Sm. – po kilka krzewów.

Wśród drzew obcego pochodzenia wymiarami wyróżniają się topole kanadyjskie *Populus ×canadensis*

Moench. Ich wysokie pnie mają obwody: 550 cm – z dużą otwartą dziuplą po odłamanym potężnym konarze, z jemiołą pospolitą *Viscum album* L., 500 cm – w odziomku z dużą próchniejącą dziuplą, 500, 490, 485, 433, 430, 411, 405, 388 i 378 cm, rosną w zadrzewieniu wzdłuż drogi wiejskiej. Przy przedłużeniu ulicy Czeremchowej topole osiągnęły obwody: 575, 570, 545, 485, 410, 375 i 225 cm. Licznie występującym drzewem jest kasztanowiec pospolity *Aesculus hippocastanum* L. Okazałe drzewa mają obwody: 323, 314 cm – pień pofalowany, 305 cm – pień lekko skręcony, 290, 283, 274 cm – w pniu część włókien drzewnych jest skręcona, 250, 243, 241, 236 i 231 cm. W 2019 roku liście kasztanowca były silnie uszkodzone przez szrotówka kasztanowcowiaczka *Cameraria ohridella*, czerwoną plamistość liści wywoływaną przez grzyb *Guignardia aesculi* (Peck) Stew. i brzeźną nekrozę liści spowodowaną brakiem wody dostępnej dla roślin.

Bardzo liczna jest robinia akacjowa *Robinia pseudoacacia* L. – najgrubsze o obwodach 250 i 220 cm z owocującym bluszczem pospolitym *Hedera helix* L. Orzech włoski *Juglans regia* L. reprezentują dwa okazy – jeden o obwodzie 233 cm na wysokości 55 cm, drugi z utraconą częścią pnia o obwodzie 215 cm na wysokości 40 cm. Śliwa wiśniowa = ałyczka *Prunus cerasifera* Ehrh. ma formę o owocach dojrzałych, żółtych i czerwono-fioletowych, wydaje liczne odrosty. Liczna w miejscu dawnego ogrodu owocowego. Trzy wielkie gęste grupy tworzy tarnina *Prunus spinosa* L., w 2019 roku owocowała bardzo skąpo. Wzdłuż brukowanej ulicy Czeremchowej biegnącej od kościoła do Jeziora Uzarzewskiego, po obydwóch jej stronach oraz na brzegu zadrzewień otaczających jezioro rosną bardzo liczne drzewka lub krzewy śliwy ałyczy. W 2019 roku obrodziły one bardzo obficie, a ich owoce miały różną wielkość i barwę. Były owoce żółte (najliczniejsze), różowoczerwone, czerwono-fioletowe oraz bardzo ciemnogrnatowe, niemal czarne. Te ostatnie mogą być mieszańcami ałyczy i tarniny o miąższu odchodzącym od pestki. Tarnina występująca tam również w formie rozległych i gęstych zarośli w 2019 roku owocowała skąpo.

W sąsiedztwie jeziora rosną także okazałe klony polne *Acer campestre* L. o obwodach: 365, 188, 188, 212 cm na wysokości 20 cm, 235, 228, 220, 173 i 165 cm.

PODSUMOWANIE

Park w Uzarzewie jest cennym założeniem w krajobrazie rolniczym i pełni rolę biocenotyczną.

W parku rosną drzewa i krzewy należące do 71 gatunków i odmian. Dominuje robinia akacjowa i klon polny oraz kasztanowiec pospolity i jesion wyniosły. Zdecydowana większość drzew jest zdrowa, niektóre wymagają usunięcia posuszu z koron.

Na szczególną uwagę zasługuje liczna, zróżnicowana morfologicznie populacja klonu polnego,

a także niektóre jesiony wyniosłe, wiązy szypułkowe, szakłaki pospolite i inne ze względu na swoje wymiary.

Spośród drzew obcego pochodzenia walorami dekoracyjnymi wyróżniają się dwa platany klonolistne, kilka kasztanowców zwyczajnych i robinii akacjowych.

PODZIĘKOWANIA

Słowa podziękowania kierujemy na ręce dr. Jana Maćkowiaka – dyrektora Muzeum Narodowego Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie za wyrażenie zgody na przeprowadzenie badań oraz na ręce pani mgr Anny Makarewicz – dyrektora Muzeum Przyrodniczo-Łowieckiego w Uzarzewie i mgr. Zbigniewa Kowalskiego – kustosa Muzeum w Uzarzewie – za pomoc w realizacji badań.

LITERATURA

- ANTKOWIAK W., CZEKALSKI M. (2018a): Dendroflora parku pałacowego w Siedlcu (województwo wielkopolskie). *Steciana* 22, 3: 57–68. doi:10.12657/steciana.022.008.
- ANTKOWIAK W., CZEKALSKI M. (2018b): Dendroflora parku pałacowego w Kotowie (województwo wielkopolskie). *Steciana* 22, 4: 177–189. doi:10.12657/steciana.022.022.
- CZEKALSKI M. (1970): Pomnikowe drzewa w parku wiejskim w Dąbrówce pow. Poznań. *Notatki Przyrodnicze* 4: 6–10.
- CZEKALSKI M. (1971): SOS dla wiejskich parków. *Zielony Sztandar* 24: 10.
- CZEKALSKI M. (1978): Parki w Niepruszewie i Cieślach. *Rocznik Dendrologiczny* 31: 135–138.
- CZEKALSKI M. (1988): Parki wiejskie i ich znaczenie dla kultury. *Przegląd Wielkopolski* 1: 44–47.
- CZEKALSKI M. (1994): Okazałe szakłaki pospolite – *Rhamnus catharticus* L. w parku wiejskim w Dąbrówce koło Poznania. *Rocznik Dendrologiczny* 42: 115–119.
- CZEKALSKI M. (1998): Okazała trzmielina zwyczajna (*Euonymus europaeus* L.) w parkach wiejskich Wielkopolski. *Rocznik Dendrologiczny* 46: 75–80.
- CZEKALSKI M. (1999): Park pałacowy w Konarzewie koło Poznania i zmiany w składzie jego dendroflory po 182 latach. *Rocznik Dendrologiczny* 47: 97–122.
- CZEKALSKI M. (2000a): Drzewa i krzewy ozdobne w 21 parkach wiejskich Wielkopolski. *Rocznik Dendrologiczny* 48: 111–130.
- CZEKALSKI M. (2000b): Park pałacowy w Objezierzu w województwie Wielkopolskim. *Rocznik Dendrologiczny* 48: 131–140.
- CZEKALSKI M. (2001): Park pałacowy w Kwilczu (województwo wielkopolskie). *Rocznik Dendrologiczny* 49: 275–285.
- CZEKALSKI M. (2002): Drzewa i krzewy ozdobne w 10 parkach wiejskich Wielkopolski. *Rocznik Dendrologiczny* 50: 97–110.
- CZEKALSKI M. (2012): Wybrane parki wiejskie Wielkopolski. *Uprawa i Ochrona Drzew* 28: 1–54.
- CZEKALSKI M. (2013): Dendroflora wybranych parków wiejskich Wielkopolski. *Uprawa i Ochrona Drzew* 31: 11–53.
- CZEKALSKI M. (2016): Parki wiejskie – żywe laboratoria dendrologiczne. *Biuletyn Informacyjny Polskiego Towarzystwa Nauk Ogrodniczych* 26: 20–21.
- CZEKALSKI M. (2018): Park dworski w Dąbrówce koło Poznania. *Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna „Dąbrówka”, Dąbrówka.*
- CZEKALSKI M., BOJARCZUK T., BORKOWSKI K. (2013): Park dworski w Łaszczynie. *Wiadomości Polskiego Towarzystwa Dendrologicznego* 4: 20–22.
- CZEKALSKI M., BOJARCZUK T., BORKOWSKI K. (2014): Park pałacowy w Kobylnikach (koło Szamotuł). *Wiadomości Polskiego Towarzystwa Dendrologicznego* 5: 21–25.
- CZEKALSKI M., BOJARCZUK T., BORKOWSKI K. (2017a): Park dworski w Jarogniewicach. *Wiadomości Kościańskie* 12: 54–59.
- CZEKALSKI M., BOJARCZUK T., BORKOWSKI K. (2017b): Park dworski w Kobylnikach koło Kościana i zmiany w składzie jego dendroflory po 84 latach. *Wiadomości Kościańskie* 1–4: 47–52.
- CZEKALSKI M., BOJARCZUK T., BORKOWSKI K. (2017c): Park w Połajewie. *Wiadomości Polskiego Towarzystwa Dendrologicznego* 8: 27–29.
- CZEKALSKI M., BOJARCZUK T., BORKOWSKI K. (2019): Park dworski w Borowie w powiecie kościańskim. *Wiadomości Kościańskie* 1–4: 20–26.
- CZEKALSKI M., CZAJKA E. (2003): Dendroflora i projekt rewaloryzacji parku w Niemieczkowie (województwo wielkopolskie). *Roczniki AR w Poznaniu* 354, *Botanika* 6: 23–31.
- CZEKALSKI M., KLIMASZEWSKA J. (2003): Park w Żerkowie (województwo wielkopolskie). *Rocznik Dendrologiczny* 51: 143–157.
- CZEKALSKI M., KUŚWIK H. (1979): Park Leśnego Zakładu Doświadczalnego w Siemianicach. *Roczniki AR w Poznaniu* 114, *Ogrodnictwo* 8: 9–26.
- CZEKALSKI M., MICHALAK M. (2012): Zabytkowy park dworski w Jankowicach. *Kronika Wielkopolski* 1(141): 62–70.
- CZEKALSKI M., POKOJOWCZYK K. (1984/1985): Drzewa i krzewy parków wiejskich oraz niektórych innych zadrzewień Ziemi Kępińskiej. *Rocznik Dendrologiczny* 36: 129–137.
- CZEKALSKI M., WILK W. (1977): Parki wiejskie byłego powiatu wolsztyńskiego. *Rocznik Dendrologiczny* 30: 115–138.
- DRZAŁ M. (1975): Parki w Polsce. Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN. Dokumentacja Geograficzna, z. 1–2.

- DURCZYKIEWICZ L. (1912): Dwory polskie w Wielkim Księstwie Poznańskim. Nakładem L. Durczykiewicza w Cempiniu, Poznań.
- KALCZAK P., WROŃSKA-PILAREK D. (2013). Dendroflora zabytkowego parku w Rzepiszewie (województwo łódzkie). *Nauka Przyroda Technologie* 7, 2, #26.
- KOBZA A. (2018): Dzieje wsi okolic Swarzędza. Szkice i materiały do historii powiatu poznańskiego. Spółdzielnia Mieszkaniowa w Swarzędzu.
- KOBZA A., KRANZ A. (2011): Pochodzenie nazw miejscowości w gminie Swarzędz. *Zeszyty Swarzędzkie* 3: 53–72.
- KOBZA A., PRZYCHODZKI A. (2012): Dwory i folwarki ziemi swarzędzkiej. Swarzędz.
- KONDRACKI J. (2002). *Geografia regionalna Polski*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- LIBICKI M., LIBICKI P. (2003): Dwory i pałace wiejskie w Wielkopolsce. Dom Wydawniczy REBIS, Poznań.
- ŁĘCKI W. (1996): *Przewodnik – Wielkopolska. Sport i Turystyka*. Muza SA, Warszawa.
- MIEŁOSZOWSKI S. (1969): Aktualny stan parków zabytkowych i potrzeby ich zagospodarowania. *Ochrona Zabytków* 22/1 (84), 6–9.
- OLACZEK R. (1974): *Ochrona parków wiejskich*. Liga Ochrony Przyrody, Warszawa.
- PARKI I OGRODY zabytkowe w Polsce, stan 1991 rok (spis). Pod red. A. Michałowskiego. (1992). *Ogrody* 1, Warszawa.
- PARKI I OGRODY zabytkowe w Polsce suplement 1, 1994, *Ogrody* 1(7), Warszawa.
- ROZPORZĄDZENIE Ministra Środowiska z dnia 4 grudnia 2017 r. w sprawie kryteriów uznawania tworów przyrody żywej i nieożywionej za pomniki przyrody. (2017). *Dz.U.* 2017 poz. 2300
- SENETA W., DOLATOWSKI J. (2003): *Dendrologia*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- SIKORA D. (2010). Parki historyczne w rejestrze zabytków – ustalenie przedmiotu i zakresu ochrony, problem weryfikacji rejestru, granice ochrony konserwatorskiej. *Kurier Konserwatorski* 7: 11–16.
- SZELĄG Z., MAKAREWICZ Z. (1993): Projekt renowacji parku przy Muzeum Łowiectwa w Uzarzewie z aktualną inwentaryzacją dendrologiczną. Typescript. Muzeum Przyrodniczo-Łowieckie w Uzarzewie.
- WOŚ A. (1994). *Klimat Niziny Wielkopolskiej*. Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- ZACHARIASZ A. (2008). Zabytkowe ogrody – problemy rewaloryzacji, utrzymania i zarządzania w świetle zaleceń Karty florenckiej. *Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego* 10: 150–161.
- For citation:** ANTKOWIAK W., CZEKAŁSKI M. (2019): Dendroflora parku pałacowego w Uzarzewie (województwo wielkopolskie). *Steciana* 23, 1: 3–17. doi: 10.12657/steciana.023.001